

ACC. N:R M. 16713: 1-12.

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Algot Nilsson, Osby*
Härad: *V. Gönge* Berättare: " " "
Socken: *Visseltofta* Berättarens yrke: *Lantbrukare*
Uppteckningsår: *1966* Född år *1887* i *Visseltofta*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Skvåddare, sömmerskor och konfektion. s. 1-12. LMF 131

Skriv endast på denna sida.

Skräddare, sännerskor och konfektionAmbulerande skräddare

Det var vanligt under 1800-talet att skräddare gick omkring i gårdarna och sydde kläder. Men efter 1900 har det knappast förekommit utan då någon skräddare sydde fällor eller pålsor. En skräddare som hette John Värm bodde i Hallaryds socken, men arbetade också i Kissetofta och Osby socknar. Han brukade ha en lärning med sig. Det var nästan året om som han sydde i gårdarna. Endast ett par månader mitt på sommaren höll han upp och bärgade hi och säd på sitt torp. Det var vanligen inte mer än en gång om året som skräddaren besökte gårdarna. Det var inte regelbundna tider utan man måste också rätta sig något efter när skräddaren hade tid. Skräddaren hade alltid mat och husrum på gården och åt tillsammans med familjen samt låg i rum som var avsedda för gäster.

LUF 131

2/1-67

ACC. N:R M. 16713:2.FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Arbetsplatsen var i storrugan. Tillskärningen och det arbete som fordrade stor noggrannhet utfördes av skräddaren samt enklare arbeten av lärlingen.

Skräddaren hade alla redskap med sig utom i fall det fanns symaskin i huset då användes denna. Tyget var hemvävt ulltyg, antingen vadmal eller verkon av vilket det fanns två slag dels stampat och dels oberett.

Vadmalskläderna för helgdagsbruk och verkenskläderna för vardagsbruk. Skräddaren sydde till männen och barnen samt drängarna, och till kvinnor också för längesen men det övertogs av sällerskor omkring 1870 då en ekonomisk uppfostrning gjordes att kvinnorna ville ha finare kläder. Det var mest kavajkostymer som skräddaren sydde men även överrockar syddes stundom.

Det var inga detaljer som lämnades åt andra utan skräddaren sydde allt färdigt. Modellen å männen kläder var densamma under flera årtienden, och det enda som brukade växla var om det skulle vara smala eller vida byxor.

Stånga modiejournals hade han ej. Mättagningen var ej så noggrann men pressning kunde ju göras flera gånger då kunden var inom räckhåll. Tillskrifningen skedde efter pappersmönster och med iakttagande av vissa avvikelser hos personen från normaltypen. Pressning utfördes med ett stort massivt pressjärn som värmdes i kökets öppna spis, samt med en våt handduk som lades över tyget. Förändringar av kläder kunde ju förekomma att skräddaren utförde, men lagning utförde han ej. Det var en viss yrkesstolthet som ej tillät det. Belysningen utgjordes av en fotogenlampa. Arbetsdagen var mycket lång. Man började ej så tidigt men man höll på om kvällarna till vid midnatten. Daglönen var ej stora. Vanligen var det två kronor för skräddaren samt en krona för gesäll eller lärning. Den vanliga daglönen för lant- eller grovarbetare var vid denna tid ^{ca} 1-1/2 kronor. Den ambulera skräddarens anseende var i allmänhet gott. Privat umgicks skräddaren mest med andra hantverkar

Vid betalas var det mest hos andra hantverkare samt
hos vissa bondgårdar som skräddaren var med.

Skräddaren brukade ej ha några förtroendeyttdrag.

I allmänhet ansåg man det var ett bra yrke. Men
smeder och murare ansågs vara något förnämare.

Någon annan utbildning än som lärling och gesäll
hos en skräddare fanns inte. Skräddarna kom från
flera samhällsgrupper. Ty var det så att en pojke var
för liten för tungt jordbruket eller skogsarbete brukade
de ofta bli skräddare.

Ämthistorier om skräddaren förekom ofta
och man brukade vara ~~mycket~~ spydig mot dem för att de
var magra och spinkiga. Jag minns en ramsa som
som man brukade sjunga.

Det gläder mig av hjärtats grund
att arton skräddare väger ett pund
med sax och vax och nål och trä och pressjärnet ovanpå
de väger knappt ett pund ändå

Skräddare med uteslutande fast verksamhet

I Vissstofta socken fanns 1900 endast en skrädderiverkstad. Verkstaden var inrymd i familjens största böningsrum vilket också användes som sovrum då familjen var stor. Här fanns en stor symaskin samt alla smärre tillbehör samt ett stort pressjärn som ständigt hölls varmt med träkol. Skräddaren utförde det mesta arbetet själv och hade endast vissa år en lärning till hjälp, och som bodde hos honom. Familjemedlemmarna brukade hjälpa till något. Men vid nämnda tidpunkt var de flesta av barnen i skolåldern. Skräddaren sydde till män och pojkar men sj till kvinnor. Det var både kavajkostymer och överrocker samt bonjourkostymer till högtidsdräkt. Frackkostymer hade knappast börjat förekomma då. Det var kunden som skaffade tyget. Vid denna tid började det blå chevisoltyget säljas i affärerna. Modellen bestämdes i samråd mellan kunden och skräddaren. Modejournaler förekom från

Manufakturfirmor i Stockholm och Malmö.
 Måtttagningen utfördes noggrant med bröstvidd och
 höftvidd samt längd och vidd på armar och ben.
 Provningsen utfördes några dagar efter beställningen då
 man provade kavaj och väst, och eventuella ändringar
 utmärktes med krita. En stor spegel som räckte från
 golv till tak fanns. Vid tiden omkring 1900 var priset för
 en kavajkostym 5 kronor samt till pojkar 4 kronor. För
 bonjourkostym något högre. Att sy om eller ändra gamla
 plagg gjorde han inte, han hade överfullt med arbete ändå.
 Kunderna var från alla yrkesgrupper inom socknen, men
 det var ej många från andra trakter. Skräddaren hade
 läst yrket av sin fader som också var indelt soldat.
 Han hade mycket gott anseende och ansåg själv att han
 var något förmer än andra hantverkare. Skräddarens
 privata umgänge var grannar som var affärsmän
 bönder och hantverkare. Det var ej ofta han var på kalas
 i byn men väl på besök hos släktingar.

Några förtroendepennydrag hade han ej och inte några bisysslor heller.

Man anlätade skräddaren mycket mera förr än nu, ty nu är en skräddarsydd kostym mycket dyrare än en konfektionssydd som man köper i affärerna. Skumattningen av skräddarsydda kostymer kom så småningom och började på 1920-talet då isynnerhet ungdomar köpte färdigsytt i affärerna. Men först omkring 1940 blev det mera allmänt. Orsaken var att konfektionssydda kläder kläder förbättrats betydligt till kvaliteten och arbetslönen för skräddarsydda mångdubblats. Det var havajkostymer man först började köpa färdigsydda. Det var de yngre och mindre välbergade som först slutade med att beställa. Inom Visseltofta socken finns numera ingen skräddare men inom den närblägna Osby köping finns en.

Sömmerskor

Det är ganska långesedan man började anlita sömmerskor i stället för skräddare till kvinnokläder

men jag hört att 1870 var det vanligt att sömmerskor sydde till kvinnorna, och när jag började minnas var det flera sömmerskor i socknen. Det var kvinnor från trakten som lärt yrket. Det var isynnerhet ogifta kvinnor som lärt yrket. Det förekom att de under sommaren deltog i lantbruksarbete. Det var ej vanligt att sömmerskorna sydde manskläder. Men barnens kläder syddes av sömmerskan, även pojkarnas upp till skolåldern. Också lagning av kläder samt linnesömnad utfördes av sömmerskan. Det var alla samhällsgrupper som anlätade sömmerskan. Men en del sömmerskor sydde endast enklare kläder och linnesömnad, men en del sydde endast finare och var anlätade mer av de mera välbärgade. Det var en del sömmerskor som gick omkring i hemmen och sydde. De som sydde finare kläder arbetade uteslutande hemma hos sig. Det var ju en viss skillnad i arbetsåtagande. Sömmerskan som utförde arbetet i hemmen erhöll ju kost och logi men daglönen

var ej så stor varför den sömmerska som sydde hemma hos sig med finare sömnad tjänade mera. Hundkratsen för de sömmerskor som gick omkring och sydde i hemmen var mest bänder och hantverkare och verksamhetsområdet var några byar eller halva socknen. Där symaskin fanns i hemmen begagnades ju denna i annat fall hämtades sömmerskans maskin, och smärre tillbehör hade sömmerskan med sig. Materialet anskaffades av kunderna. Modejournaler fanns hos de sömmerskor som sydde finare kläder. Prövning värkställdes en eller två gånger om det var finare kläder. Priset för en finare klänning vid sekelskiftet var tre kronor och för övriga plagg något lägre. Kost och logi erhöles för hemsömmerskan tillsammans med familjen. Bemötandet var gott. Umgänget för sömmerskan var dels grannar eller släktingar samt yrkeskamrater som var jämnåriga. Utbildningen var den vanliga att man praktiserat hos en yrkessömmerska i ett eller två år. Förändringar beträffande sömmerskeyrket har varit stora.

Man köper nu allmänt färdigsyddade damkläder och man har gått in för den av affärsmännen drivna devisen.

Köjs, slit och stäng. Sömmerskorna sitter nu på konfektionsfabriken och syr. Från Tissettofta socken finns ingen sömmerska numera.

Familjemedlemmarnas klädsömnad

Enligt vad jag hört berättas av äldre personer såsom min farfar John Johnsson 1822-1909 var det ej så vanligt att husmodern sydde kläder till sig själv men ofta till barnen. Manskläder sydde hon inte. Tjänstefolket sydde ej något nämnvärt. Under 1800-talet var det mest hemvävt tyg, men sedan började man köpa tyg dels av kringvandrande gårdvarihandlande eller i affärer. Träd köptes också av gårdvarihandlanden eller i affären. Det var först omkring 1900 som symaskinen blev vanlig i hemmen. Jag har inte hört att det varit flera familjer som gemensamt ägt en symaskin. Gland-sömnad av större klädesplagg förekom ej sedan symaskinen

blev vanliga. Då symaskiner blev vanliga i hemmen var det brukligt att flickorna skulle lära sig sy vardagskläder och linnesömnad, och då brukade man praktisera hos en yrkessömmerska några månader. Det var mycket vanligt att hemmadöttrar och hembiträden och även husmor stickade. Man stickade både strumpor och ylletröjor samt halsdukar. Det var ej så vanligt med stickmaskin. Men i en och annan familj skaffade man sådan och stickade då också åt andra familjer. Det har knappt förekommit att männen befattat sig med sömnads och stickningsarbete. Det ansågs spassande för män att utföra syarbete och det var ogärna man sydde i en knapp eller stoppsade sina strumpor. Man utför ju numera en del linnesömnad i hemmen, och i någon mån också enklare vardagsklänningar. Stickning är mera allmän men ej av strumpor utan av ylletröjor, koftor och jumphäxor då en del kvinnor utför detta som tidsfördriv.

Konfektion

Då jag började minnas, alltså i slutet av 1800-talet var det ingen affär som hade färdigsydda kläder. Men omkring 1910 var det ett par affärer i Orby stations-samhälle som började sälja herrkostymer. Det var först ett par årtionden senare som det förekom att man köpte på postorder men det var ej så mycket kostymer utan mest underkläder och enklare vardagsplagg. Den första tiden konfektionsytt kom i bruk ansågs det finare än skräddarsytt och köptes då av de mera välbergade, men då kvalite på tyg och utfört arbete ej var så bra den första tiden är det numera tvärtom. Man köper numera mest konfektionsytt och det är endast en och annan som anser sig ha råd att låta skräddaren sy kostym åt sig